



Monumentnummer*: 531990

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 23 januari 2015
Kadaster deel/nr 82804/200

*Woonplaats** *Gemeente** *Provincie**
Werkendam Altena Noord-Brabant

Locatiennaam *Locatieomschrijving*
Werkendam Betonnen werken bij het werk aan de Bakkerskil

*Kadastrale gemeente** *Sectie** *Kadastraal object** *Appartement aanduiding* *Grondperceel*
Werkendam S 12

*Omschrijving***

Cluster 84.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

TWEE GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P (Beide onvoltooid), als in de laatste maanden voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog aan de bestaande defensiewerken toegevoegde elementen. Op twee locaties in de nabijheid van het Werk aan de Bakkerskil bevinden zich groepsschuilplaatsen Type P in onvoltooid toestand. Beide liggen ongeveer oostelijk van het werk, bij de hoofdverdedigingslijn achter de inundatiezone, die als een verbindende lijn kan worden beschouwd. Mogelijk zijn in de loop der jaren andere exemplaren verloren gegaan door verlegging van dijken en/of andere infrastructurele werken. Van eventuele toenmalige, houten, betonnen of aardwerken, zoals gedekte wegen, loopgraven en dergelijke is weinig of niets meer aan de oppervlakte te herkennen.

Deze inleiding volgt de algemene lijn voor 'groepsschuilplaatsen type P', maar beide exemplaren zijn niet verder afgebouwd dan de tweede fase, dat wil zeggen fundament en een deel van de opstand. Een dak ontbreekt. De groepsschuilplaatsen Type P zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp (vooral) in de jaren 1939-1940 op meerdere plaatsen in Nederland gebouwd. Het totaal

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



aantal gebouwde exemplaren bedraagt circa 700, waarvan in de Nieuwe Hollandse Waterlinie ongeveer 570; het merendeel (ca. 400) hiervan bestaat nog. Het bouwprogramma van de groepsschuilplaatsen Type P was bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog niet afgerond en van een aantal exemplaren is bekend dat ze nooit zijn voltooid. Type P (vanwege de markante vorm ook wel 'de piramide' genoemd) is vermoedelijk het meest bekende type betonnen verdedigingswerk in Nederland. Het type kwam voort uit het zogenoemde VIS 77 (Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77) uit 1928 en had onder meer als bestemming deel uit te maken van de verdediging van een aantal bestaande en nieuwe accessen, waaronder vooral (autosnel)wegen. De groepsschuilplaats Type P kwam gewoonlijk tot stand in de directe nabijheid van reeds bestaande of in dezelfde tijd gerealiseerde kazematten, geschutopstellingen, versterkingen of loopgraven. Doordat de loopgraven en andere (aard)werken later vrijwel overal zijn geëffend of gesloopt, liggen de betonnen schuilplaatsen tegenwoordig soms voor een deel beneden het maaiveld. De van oudsher geheel gesloten voorzijde of frontzijde van de groepsschuilplaatsen Type P was in veel gevallen gedekt door aardwerken die deel konden uitmaken van een glacis ter bescherming van de loopgraaf of een gedekte weg. Deze aardwerken zijn thans meestal niet meer aanwezig of nog slechts met moeite herkenbaar, maar met name op forten of in anderszins geaccidenteerd terrein zijn ze soms nog wel aanwezig. Er zijn talrijke exemplaren van het Type P gebouwd in inundeerbare gebieden, waarbij in een aantal gevallen een zichtbaar geworden paalfundering is toegepast; bij andere is een rondom uitstekende funderingsplaat of ook wel een trog tegen inundatiewater zichtbaar.

Omschrijving

TWEE GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P (Beide onvoltooid) die waren beoogd te worden gerealiseerd als éénlaagse, gewapend gietbetonnen, granaatvrije, militaire onderkomens, die beschutting konden bieden aan 10-12 manschappen infanterie / artillerie, bij dekkingsklasse W 12- 21 of W 21-28. Groepsschuilplaatsen Type P zijn gebouwd op rechthoekige grondplannen, bij maten die uiteenlopen van ongeveer 5,50 x 7,20 x 4,70 m tot 6,50 x 8,20 x 4,90 (b x d x h). Bij voltooide exemplaren zijn de beide blinde zijgevels en de keelzijde tot op ongeveer 3 m hoogte verticaal uitgevoerd. Daarboven gaan deze gevels met een knik van ongeveer 45° naar binnen, om vervolgens over te gaan in een vlakke dekking. In het geval van de onvoltooide groepsschuilplaatsen binnen het complex Waterwerken bij het Werk aan de Bakkerskil zijn alleen de fundamenten en een deel van de opstand gerealiseerd, inclusief een rechthoekige toegangsopening. In deze duidelijk onvoltooide toestand vertegenwoordigen de groepsschuilplaatsen zekere zeldzaamheidswaarden. De exemplaren zijn goed herkenbaar in het veld gesitueerd, zij het op beperkt toegankelijke posities.

Waardering

De TWEE GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P (Beide onvoltooid) binnen het complex Waterwerken bij het Werk aan de Bakkerskil het zijn van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw). Het betreft hier onderdelen uit de periode 1939-1940, namelijk onvoltooide groepsschuilplaatsen van het type P (piramide), die visueel verslag leggen van het afgebroken bouwproces van een robuust, gewapend betonnen bouwtype.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de onderlinge functionele, functioneel-ruimtelijke en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze duidelijk herkenbaar in onvoltooide toestand bewaard zijn gebleven en zo het door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog abrupte afbreken van het bouwproces markeren; tevens vertegenwoordigen ze in verband hiermee zekere zeldzaamheidswaarden.

* De onderdelen zijn tamelijk gaaf bewaard omdat de voornaamste fysieke kenmerken behorend bij de half voltooide toestand, duidelijk herkenbaar aanwezig zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair verblijfsgebouw

Functie